

Професійна підготовка тренерів та фахівців у галузі фізичної культури і спорту в закладах вищої освіти України: сучасні підходи та виклики

Луценко Ірина Миколаївна¹, Коновал Юрій Миколайович²,
Буренко Марина Сергіївна³

Опубліковано	Секція	УДК
08.11.2024	Освіта/Педагогіка	378.147:796.42.071.43

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14056764>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Відповідність сучасним вимогам спортивної індустрії є важливим важелем формування підготовки висококваліфікованих фахівців у сфері фізичної культури і спорту.

Мета. Визначення основних напрямів удосконалення професійної підготовки тренерів та фахівців з фізичної культури і спорту з урахуванням сучасних реалій розвитку галузі. **Методи.** Аналітичний характер роботи зумовив вибір теоретичних методів педагогічного дослідження, серед яких: бібліографічний метод аналізу даних науково-методичної літератури з проблеми дослідження; метод педагогічного моделювання щодо проблем підготовки фахівців галузі фізичної культури і спорту; метод прогнозування шляхів розв'язання проблемних питань з підготовки майбутніх спортивних тренерів. **Результати.** Аналіз показав, що нинішня підготовка тренерів з виду спорту потребує оновлення теоретичного складника, а також підвищення рівня практичної орієнтованості навчання. Для цього пропонується впровадження інноваційних методик навчання з огляду на інтереси та запити всіх учасників процесу підготовки фахівців. Зокрема, наголошується на потребі підвищення зацікавленості роботодавців шляхом тіснішої інтеграції практичного компонента навчання з урахуванням особливостей діяльності в спортивних організаціях. Значну увагу необхідно приділити питанням мотивації здобувачів вищої освіти до навчання, впроваджуючи сучасні технології та стимулюючи практичну діяльність. Крім того, важливою проблемою залишається недостатня міждисциплінарність підготовки тренерів, що впливає на їх адаптацію до швидких змін у спортивній індустрії. Інтеграція компетентнісного підходу може сприяти розробленню більш гнучких та професійно

¹ кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент, завідувач кафедри фізичного виховання та спеціальної підготовки, Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро, Україна, <https://orcid.org/0000-0001-9259-8203>

² викладач, кафедра легкої атлетики, зимових видів та велосипедного спорту, факультет спорту та менеджменту, Національний університет фізичного виховання і спорту України, м. Київ, Україна, <https://orcid.org/0009-0002-4298-1305>

³ кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фізичної культури і спорту, факультет реабілітаційної педагогіки, комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради, м. Запоріжжя, Україна, <https://orcid.org/0000-0001-9369-802X>

орієнтованих навчальних програм. *Висновки.* В умовах модернізації освітнього процесу виникає необхідність упровадження інноваційних методик та інтеграції компетентнісного підходу в підготовку майбутніх тренерів. Удосконалення навчання тренерів потребує адаптації освітніх програм до сучасних вимог, залучення роботодавців до процесу підготовки, а також розвитку інноваційних та практико-орієнтованих методів навчання. Це дозволить підвищити якість підготовки фахівців і забезпечити їх конкурентоспроможність на ринку праці.

Ключові слова: професійна компетентність, інноваційне навчання, інтерактивні технології, soft skills, стажування, міждисциплінарний підхід, модернізація освіти.

Professional Training of Coaches and Specialists in the Field of Physical Culture and Sports in Higher Education Institutions of Ukraine: Modern Approaches and Challenges

Abstract. Compliance with the sports industry's modern demands is an important factor in the preparation of highly qualified specialists in physical culture and sports. **Objective.** To identify the main directions for improving the professional training of coaches and specialists in physical culture and sports, considering current industry development trends. **Methods.** The analytical nature of this study necessitated the use of theoretical pedagogical research methods, including: the bibliographic method for analyzing data from scientific and methodological literature on the research topic; the method of pedagogical modelling for addressing issues in the training of physical culture and sports professionals; and the method of forecasting solutions to the challenges in preparing future sports coaches. **Results.** The analysis revealed that the current training for sports coaches requires an update in its theoretical component, as well as an enhancement in the practical orientation of the training. It is proposed that innovative teaching methods be introduced, considering the interests and needs of all participants in the professional training process. In particular, emphasis is placed on increasing employer engagement through closer integration of the practical training component with the specific demands of work in sports organizations. Significant attention should be paid to motivating higher education students to engage in learning by implementing modern technologies and encouraging practical activity. Furthermore, a critical issue remains the lack of interdisciplinary approaches in coach training, which affects their ability to adapt to the rapid changes within the sports industry. Integrating a competency-based approach could contribute to developing more flexible and professionally oriented training programs. **Conclusions.** In the context of modernising the educational process, there is a need to implement innovative methods and integrate a competency-based approach in training future coaches. Enhancing coach education requires adapting training programs to meet contemporary requirements, involving employers in the preparation process, and developing innovative and practice-oriented teaching methods. This will improve the quality of specialist preparation and ensure their competitiveness in the labor market.

Keywords: professional competence, innovative learning, interactive technologies, soft skills, internships, interdisciplinary approach, education modernization.

Вступ

Вища освіта України зазнає значних перетворень. Це пов'язано із щораз більшою невідповідністю якості освіти сучасних вимогам галузі фізичної культури і спорту. Професійна підготовка сучасних тренерів і фахівців галузі фізичної культури і спорту потребує модернізації. Це зумовлено необхідністю оновлення програм підготовки майбутніх спеціалістів з урахуванням інноваційних технологій навчання та тренування в спорті. Також потребує узгодження змістова складова частина освіти майбутніх фахівців із професійним стандартом окремих спеціальностей сфери фізичної культури і спорту. Незважаючи на особливості вищої освіти у сфері спорту в Україні, існує логічний запит ринку на сучасних фахівців, здатних демонструвати високий рівень розвитку провідних компетентностей, а також орієнтуватися на самоосвіту за фахом протягом життя. Однією з основних проблем якісного функціонування сфери фізичної культури і спорту є відсутність акцентованої співпраці між роботодавцями та адміністраціями закладів вищої освіти щодо оновлення та розроблення сучасних освітніх програм підготовки майбутніх тренерів та фахівців у галузі фізичної культури і спорту. Сфера фізичної культури залишається однією з найбільш архаїчних щодо модернізації підготовки фахівців, незважаючи на те, що у світовій практиці фізична культура та спорт є одними з провідних «споживачів» інновацій в освіті. Окреслені проблеми є регіональними особливостями України, що знаходять своє відображення в структурі загальної потреби щодо сталого розвитку окремих професійних галузей, зокрема фізичної культури і спорту.

Питання вдосконалення професійної підготовки тренерів знаходить відображення в сучасних наукових дослідженнях. Загалом, підготовку майбутніх фахівців у сфері фізичної культури і спорту сприймають як цілісний процес формування, становлення та розвитку взаємовідносин між спортсменами та тренером протягом рухового навчання та тренування [1; 2]. Останнім часом саме орієнтація діяльності спортивного тренера на особистість розглядається як одна з провідних парадигмальних основ удосконалення професійної діяльності [3; 4]. Розвиваючи цей напрям професійного становлення майбутнього фахівця, слід говорити про необхідність формування «м'яких навичок» у тренерів протягом його підготовки.

Визначено, що підготовка майбутніх фахівців сфери фізичної культури і спорту має спиратися на вимоги професійного стандарту [5; 6], але його теперішня редакція потребує уточнень з урахуванням особливостей розвитку галузі. Зокрема, в професійному стандарті тренера з виду спорту недостатньо уваги приділено питанням уміння фахівців впроваджувати інноваційні технології в навчальну та тренувальну діяльність спортсменів.

Організація підготовки майбутніх фахівців сфери фізичної культури і спорту має спиратися на професіографічний підхід, який передбачає врахування конкретних вимог професійної діяльності до знань, умінь, навичок і підготовленості фахівця [7; 8]. Сучасні програми підготовки тренерів нехтують важливими питаннями збереження здоров'я та високих показників фізичних кондицій як запоруки сталого професійного зростання [9; 10]. Це зумовлює потребу в уточненні вимог до професійної готовності тренерів та фахівців як важливого фактора формування освітніх програм підготовки в закладах вищої освіти.

Сутність професійної підготовки у сфері фізичної культури та спорту пов'язана з особливостями взаємодії в середовищі «людина – людина» [11]. Розуміння цього має визначальне значення для розуміння практичних компонентів навчання фахівців. Саме практична складова частина підготовки спортивних тренерів зазнає найбільшої критики з боку учасників освітнього процесу та роботодавців [12; 13]. Спостерігається брак практико-орієнтованого навчального контенту в структурі підготовки фахівців, що негативно впливає на: процес входження молодих фахівців у професійну діяльність; розвиток практичних умінь та навичок для здійснення високоякісної професійної діяльності з урахуванням актуальних вимог до діяльності конкретних фахівців.

Освітня парадигма України спирається на компетентнісний підхід у навчанні майбутніх спеціалістів [14]. Професійна підготовка фахівців сфери фізичної культури і спорту передбачає розвиток основних та додаткових компетентностей протягом часу навчання, що має забезпечити багатогранність структури вмінь та навичок здобувачів вищої освіти [15; 16]. Ігнорування або формальний підхід до визначення ключових компетентностей майбутніх тренерів з урахуванням специфіки професійної діяльності та вимог сучасної спортивної індустрії створює загрозу дисбалансу теоретичного та практичного складників освітнього процесу. Продовження дискусії в науковій літературі з цього приводу є додатковим свідченням обмеженого втілення компетентнісного підходу в підготовці фахівців сфери фізичної культури і спорту [17; 18].

Модернізація процесу підготовки тренерів, зумовлена висвітленою проблематикою, неодмінно спиратиметься на помірковане впровадження інноваційних технологій навчання та вивчення особливостей імплементації інновацій в процес спортивної підготовки [19; 20]. Саме інновації є рушійною силою якісних перетворень, спрямованих на вдосконалення тренувального процесу в спорті, а також діяльності фахівців, які його забезпечують [21; 22; 23]. Проте швидкість технологічного розвитку зумовила потребу у формуванні в майбутніх фахівців умінь та навичок вивчати, взаємодіяти та впроваджувати інновації у сфері спортивної підготовки [24; 25]. Недостатня увага в освітній діяльності щодо цього питання призводить до неналежного розуміння тренерами технологізації сучасного тренувального процесу та браку компетентностей щодо взаємодії фахівців із сучасними технологіями.

Окреслені проблемні питання підготовки майбутніх тренерів і фахівців сфери фізичної культури і спорту зумовлюють пошук шляхів їх розв'язання. Важливо встановити, які саме складники освітнього процесу в закладах вищої освіти сфери фізичної культури і спорту потребують удосконалення для якісного перетворення навчання майбутніх фахівців з урахуванням потреб сучасної спортивної індустрії.

Мета статті – аналіз основних напрямів удосконалення професійної підготовки тренерів та фахівців з фізичної культури та спорту з огляду на сучасні реалії розвитку галузі.

Завдання статті:

1. Визначити проблематику підготовки майбутніх тренерів та фахівців галузі фізичної культури та спорту в сучасних умовах;
2. Спрогнозувати шляхи вдосконалення підготовки майбутніх тренерів та фахівців галузі фізичної культури та спорту в закладах вищої освіти.

Результати

Підготовка сучасних, затребуваних на ринку праці конкурентних фахівців у закладах вищої освіти потребує поточного моніторингу відповідності застосовуваних освітніх впливів вимогам реальної фахової діяльності. Такий моніторинг спрямовано на встановлення проблематики сфери підготовки фахівців у закладах вищої освіти, а його реальні результати відобразатимуться в динаміці змін у діяльності фахівців, підготовлених за конкретними освітніми програмами. Через проблеми, які не можуть бути оперативно розв'язані та будуть поглиблюватися й накопичуватися, може відбуватися зниження якості провадження професійної діяльності. У сфері фізичної культури і спорту це призводитиме до погіршення управління, адміністрування, методичного забезпечення і безпосередньо організації та провадження підготовки спортсменів. Отже, саме невідповідність освітнього компонента запитам сучасних умов провадження професійної діяльності у сфері фізичної культури і спорту призводить до зниження ефективності діяльності фахівців галузі, але моніторинг відповідності освітніх програм є складним процесом, який потребує залучення фахівців з різних напрямів і виходить за межі поточного дослідження. Увагу було зосереджено на узагальненні проблем підготовки фахівців, які визначають сучасні дослідники. Це дало змогу зрозуміти, якими є наслідки невідповідної підготовки майбутніх тренерів та фахівців для провадження ефективної професійної діяльності.

Наголошується, що в процесі навчання в закладах вищої освіти в майбутніх тренерів освітні компоненти мають сформувати структуру компетентностей, яка визначає їх здатність провадити якісну професійну діяльність з урахуванням вимог професійного стандарту, а також змісту професійної праці (на основі професіограми). На рисунку 1 представлено узагальнені результати проведеного аналізу проблематики підготовки майбутніх тренерів та фахівців галузі фізичної культури і спорту в сучасних умовах на основі даних наукових публікацій.

У результаті осмислення та моделювання можливих варіантів подолання невідповідності освітнього процесу реальним вимогам до підготовки тренерів запропоновано низку рішень щодо його оптимізації.

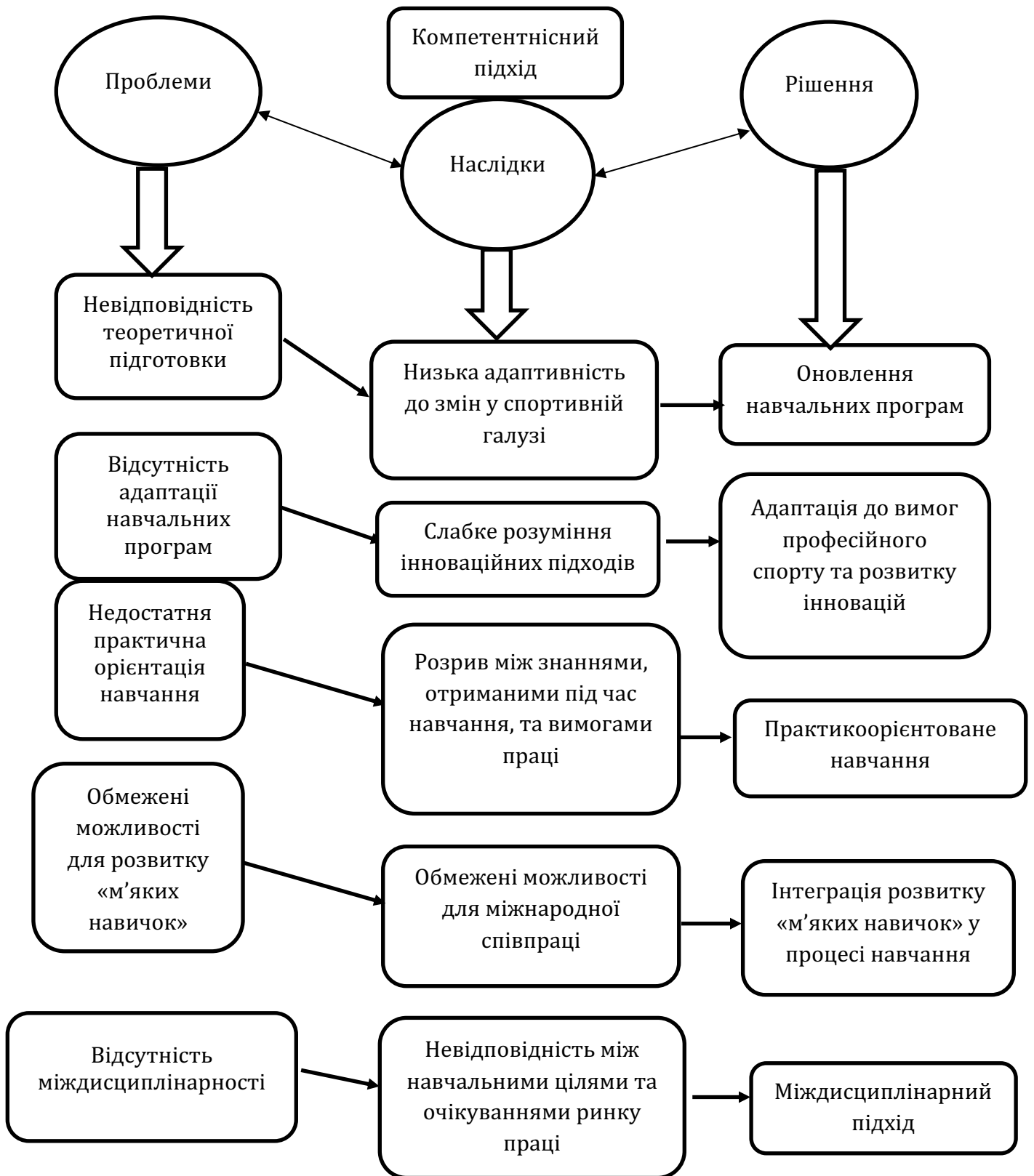

Рис. 1. Проблематика реалізації компетентнісного підходу в підготовці тренерів та фахівців сфери фізичної культури і спорту

Джерело: власна розробка авторів

Основою підготовки сучасного тренера в закладах вищої освіти є забезпечення сталості розвитку теоретичного знання та практики в професійній сфері, які знаходять

відображення в структурному наповненні освітніх фахових програм. Їх регулярне оновлення з урахуванням результатів моніторингу особливостей провадження професійної діяльності дозволяє сформувати навчальний контент, що сприятиме формуванню структури компетентностей сучасного фахівця. До процесу оновлення освітніх програм бажано залучати роботодавців та керівників профільних організацій, кваліфікованих тренерів, провідних наукових дослідників у сфері спортивної педагогіки.

Професійна підготовка тренерів у закладах вищої освіти має орієнтуватися не лише на фундаментальні знання, але й сприяти пошуку шляхів удосконалення процесу підготовки спортсменів через впровадження інноваційних технологій. Хибно вважати, що підготовка тренерів може зосереджуватися лише на наявних можливостях, ігноруючи умови, характерні для професійного спорту. З огляду на основи спортивного тренування майбутнім фахівцям слід сформувати розуміння потреби в постійному вдосконаленні знань та навичок через споживання і використання в професійній діяльності інноваційних технологій. З іншого боку, вивчення інновацій у тренувальному процесі сприятиме вдосконаленню освітніх програм з підготовки тренерів та фахівців сфери фізичної культури і спорту.

Підготовка бакалавра відбувається протягом 3 (на базі молодшого спеціаліста) або 4 років (на базі загальної середньої освіти). Це досить тривалий період часу, значну частину якого займає вивчення не пов'язаних безпосередньо зі спеціальністю навчальних дисциплін і теоретична підготовка. Проте більшість спеціальностей сфери фізичної культури і спорту, а особливо тренерство, є суто практичними. Отже, саме практичний компонент навчання потребує найбільшого відображення в освітніх програмах. Практична діяльність має бути виключно професійно орієнтованою, а практичні заняття безпосередньо пов'язаними з майбутньою фаховою діяльністю. Теоретичний блок має подаватися концентровано, а його частка в загальній структурі освітньої програми має зменшуватися.

Компетентнісний підхід, зокрема, пов'язаний з формуванням навичок, що дозволяють ефективно взаємодіяти з іншими учасниками професійного процесу. Орієнтуючись у підготовці тренерів як особистостей, здатних на ефективну взаємодію та розвиток власного образу, слід забезпечити в процесі навчання розвиток їхніх «м'яких навичок». Вони є неспецифічними щодо особливостей конкретного фаху галузі фізичної культури і спорту, проте саме їх високий рівень сприяє ефективним комунікаціям фахівця як у соціумі, так і на робочому місці. Саме низька здатність до соціальної комунікації, недостатня гнучкість особистості під час розв'язання робочих питань часто є перешкодою професійного розвитку, зокрема і в міжнародній діяльності вітчизняних тренерів та фахівців сфери фізичної культури та спорту.

Сприйняття професії тренера суто в контексті провадження педагогічної діяльності та віднесення підготовки спортсменів до сфери гуманітарних наук формує обмеженого фахівця. Представлення майбутньої професії лише крізь призму педагогічних принципів, яка доповнюється загальними знаннями з дисциплін медико-біологічного циклу, не дозволяє сформувати у фахівця цілісного уявлення про закономірності тренувального процесу в фізичній культурі та спорті. Саме удосконалення освітніх програм підготовки тренерів з урахуванням міждисциплінарного підходу допоможе розв'язанню проблеми цілісності освітнього

процесу. Це дозволить розробляти спеціалізовані курси, основу яких складатимуть ключові знання про закономірності процесу підготовки спортсменів з огляду на специфіку тренерської діяльності у вибраному виді спорту.

Проведений аналіз проблем підготовки тренерів та фахівців галузі фізичної культури та спорту в закладах вищої освіти став основою педагогічного прогнозування можливих шляхів удосконалення цього процесу. Результати дослідження визначених напрямів представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Напрями вдосконалення підготовки тренерів та фахівців у сфері фізичної культури та спорту

Напрямок	Зміст	Переваги
Розвиток індивідуальних траєкторій навчання	Гнучкі особистісно-орієнтовані навчальні плани з урахуванням індивідуальних навчальних характеристик	Розвиток особистого потенціалу здобувачів вищої освіти
Підготовка в умовах реального часу	Побудова підготовки з огляду на реальну тренувальну та змагальну практику	Отримання практичного досвіду, вміння приймати рішення в умовах реальної діяльності
Залучення до науково-дослідної роботи	Інтеграція наукових досліджень у процес навчання, співпраця з науковими центрами	Розвиток аналітичного мислення, підвищення наукової обґрунтованості тренувальних методик
Навчання стратегічному менеджменту	Вивчення методів управління спортивними колективами (групами), командами, клубами	Розвиток лідерських якостей, здатність працювати на адміністративних посадах
Розвиток сприйняття інновацій	Формування здібностей до впровадження інноваційних технологій у фахову діяльність	Розвиток уміння вивчати, аналізувати та впроваджувати інноваційні технології в спортивну підготовку
Неформальна освіта	Створення додаткових умов навчальної діяльності міждисциплінарного характеру	Розвиток розуміння цілісності складників процесу підготовки спортсменів, самостійності та відповідальності в навчанні

Джерело: власна розробка авторів

Розв'язання проблеми студентоцентрованості навчання як одного з важливих факторів збереження вмотивованості майбутніх фахівців до професійної діяльності пов'язано з розвитком індивідуальних траєкторій навчання. Це дозволить зосередитися на поступовому формуванні ключових компетентностей майбутнього фахівця з урахуванням його індивідуальних особливостей.

Урахування та залучення ресурсів, що є наявними під час формування програми навчання майбутніх тренерів дозволить забезпечити реальність освітнього процесу. Врахування індивідуального досвіду, поточної практичної діяльності поза закладів вищої освіти або ж орієнтація майбутніх тренерів на стажування та провадження професійної діяльності дозволить забезпечити повноту освітнього впливу як у навчальному середовищі, так і поза ним. Це є важливим фактором посилення зв'язку між навчанням і практикою, який дозволяє розвивати критичне сприйняття реальної тренувальної або фахової діяльності та програмного навчального контенту. Низький

рівень дослідницької компетентності являє собою значну перепону на шляху сталого розвитку фахівця протягом життя. Саме залучення в процесі здобуття освіти майбутніх тренерів до науково-дослідної роботи дозволить сформувати сприйняття професійної сфери як поля постійного пошуку можливостей удосконалення через застосування раціональних наукових методів. Це ж сприятиме формуванню у фахівців розуміння значення інноваційної діяльності для підвищення ефективності виробничих процесів.

Особистісно-орієнтоване навчання має включати діяльність щодо формування управлінських компетентностей. Діяльність тренера відбувається не сам на сам, а передбачає тісну комунікацію на рівні групи або команди спортсменів, тренерів, функціонерів й інших учасників процесу підготовки, зокрема батьків юних атлетів. Розвиток управлінських здібностей дозволяє майбутнім фахівцям сформувати комплекс «м'яких навичок», а також розвинути власний потенціал не лише як виконавця, а і як керівника.

Сучасний тренер мусить бути орієнтованим на сприйняття інновацій не лише як фактора поліпшення умов професійної діяльності, а також як можливості підвищити екологічність процесу підготовки спортсменів, спростити процеси комунікації, обліку та контролю. Самі інновації не можуть змінити процес підготовки, проте розуміння тренера щодо можливих переваг їх впровадження дозволяє критично сприймати його недоліки та шукати шляхи подальшого вдосконалення.

Академічна несвобода часто стає чинником зниження інтересу та мотивації до навчання. Пошук пропозицій щодо альтернативних варіантів розвитку фахових компетентностей дозволяє розширити можливості навчальних програм, сформувати ефективні індивідуальні траєкторії здобуття освіти. Неформальна освіта формує цікавість та запит на нестандартні рішення в процесі становлення майбутнього фахівця. Це дозволяє здобувачу вищої освіти протягом навчання віднайти найбільш прийнятні для нього способи розвитку професійної майстерності.

Означені напрями не вичерпними щодо можливостей якісного перетворення підготовки майбутніх тренерів та фахівців галузі фізичної культури і спорту закладів вищої освіти. Проте вони змодельовані з урахуванням можливостей оперативного розв'язання окремих проблемних питань удосконалення підготовки фахівців, пов'язаних зі стратегічною модернізацією освітніх компонентів, без значних додаткових фінансових витрат.

Висновки

Проведене дослідження було зосереджене на визначенні основних напрямів удосконалення професійної підготовки тренерів та фахівців з фізичної культури та спорту з урахуванням сучасних реалій розвитку галузі. Встановлена проблематика підготовки кадрів у закладах вищої освіти пов'язана з несвоєчасним оновленням освітніх програм стосовно трьох основних складників ефективної діяльності спеціаліста: теоретичної підготовки згідно з актуальними результатами аналізу практичної та дослідницької діяльності у сфері тренерства; низької орієнтації навчання на практичну діяльність протягом часу здобуття освіти; повільного впровадження інноваційних технологій в освітній процес. Встановлені можливості розв'язання зазначених проблем можуть бути оперативно імплементовані в програми підготовки майбутніх фахівців галузі. Це можливо здійснити з урахуванням визначених шляхів

удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців, як-от: орієнтація на інновації в навчальній та тренувальній діяльності; особистісно-орієнтована підготовка фахівців; побудова гнучких навчальних програм з урахуванням реальних умов провадження професійної діяльності. Загалом, окреслені рекомендації не є новими, а їх сутність узгоджується з поточним уявленням про компетентну орієнтацію в підготовці майбутніх тренерів і фахівців галузі фізичної культури і спорту. Проте потрібно шукати можливості не лише їх ретрансляції, а реального втілення через залучення всіх зацікавлених сторін у підготовці висококваліфікованих фахівців.

Подальші дослідження будуть спрямовані на формування положень моніторингу відповідності освітніх програм із підготовки тренерів з виду спорту в закладах вищої освіти сучасним особливостям провадження професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Бондаренко, О. В., & Пільова, С. Г. (2023). Філософські аспекти успішної діяльності тренера. *Інноваційна педагогіка*, 57(1), 146–150. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/57.1.29>
2. Борейко, Н., Юшко, О., & Азаренкова, Л. (2024). Гуманістична спрямованість підготовки спортивного тренера. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*, 3К(176), 123–127. [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.3К\(176\).26](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.3К(176).26)
3. Тимошенко, О. (2024). Особистісно зорієнтована підготовка тренерів з футболу: технологія педагогічного дизайну. *Перспективи та інновації науки*, 3(37), 1–10. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-3\(37\)-632-642](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-3(37)-632-642)
4. Garcia Lopez, L. M., & Kirk, D. (2022). Coaches' perceptions of sport education: A response to precarity through a pedagogy of affect. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 27(4), 353–367. <https://doi.org/10.1080/17408989.2021.1891211>
5. Жиденко, А., & Паперник, В. (2023). Професійна підготовка тренерів у галузі фізичної культури та спорту. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*, 3К(162), 142–147. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.3К\(162\).28](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.3К(162).28)
6. Квасниця, О. М., Квасниця, І. М., & Флерчук, В. В. (2022). Формування професійної мобільності майбутнього фахівця сфери фізичної культури і спорту під час проходження практики. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*, 3(148), 56–61. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.3\(148\).13](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.3(148).13)
7. Trudel, P., Milestetd, M., & Culver, D. M. (2020). What the empirical studies on sport coach education programs in higher education have to reveal: A review. *International Sport Coaching Journal*, 7(1), 61–73. <https://doi.org/10.1123/iscj.2019-0037>
8. Stodter, A., Cope, E., & Townsend, R. C. (2024). Reflective conversations as a basis for sport coaches' learning: A theory-informed pedagogic design for educating reflective practitioners. *Professional Development in Education*, 50(4), 700–715. <https://doi.org/10.1080/19415257.2021.1902836>
9. Андріянова, В. А., & Човнюк, Ю. В. (2023, November). Контент-аналіз інноваційних методів підготовки спортивних педагогів та тренерів у закладах вищої

освіти України. In *The 3rd International scientific and practical conference "Modern research in science and education"* (November 9-11, 2023). BoScience Publisher, Chicago, USA, 433-440. URL: <http://surl.li/kghaok>

10. Башавець, Н. А., Кіндзер, Б. М., Таймасов, Ю. С., & Артеменко, В. В. (2020). Удосконалення професійних компетентностей тренерів з однокласників. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 73(1), 47-53. <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.73-1.8>

11. Ребрина, А. А. (2021). Особливості професійно-педагогічної діяльності тренера-викладача з виду спорту та його професійно-важливі якості. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*, 9(140), 86-89. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.9\(140\).19](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.9(140).19)

12. Черненко, С., Олійник, О., Сорокін, Ю., & Коваль, О. (2020). Характеристика освітнього процесу підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура*, 36, 86-94. <https://doi.org/10.15330/fcult.36.86-94>

13. Шамич, О. М., & Іваннікова, Г. В. (2023). Аналіз методологічних та психолого-педагогічних аспектів фахової підготовки тренерів-викладачів фізичного виховання та спортивних педагогів. In *The 5th International scientific and practical conference "Progressive research in the modern world"* (February 1-3, 2023). BoScience Publisher, Boston, USA, 377-384. URL: <http://surl.li/qdhotn>

14. Башавець, Н. А., Федорищак, Р. Л., Бондарович, О. П., Овчарук, В. В., & Рубан, А. К. (2023). Вдосконалення професійної компетентності тренерів різних видів спорту. *Вісник науки та освіти*, 8(14), 402-415. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-8\(14\)-402-414](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-8(14)-402-414)

15. Лаврентьев, О., Крупеня, С., & Малинський, І. (2021). Формування моделі професійної підготовки тренера з обраного виду спорту. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*, 5(136), 58-61. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.5\(135\).13](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.5(135).13)

16. Шамич, О. М., & Іваннікова, Г. В. (2023). Контент-аналіз професійної роботи тренерів-викладачів з фізичного виховання та спортивних педагогів. In *The 2nd International scientific and practical conference "Innovations and prospects in modern science"* (February 13-15, 2023). SSPG Publish, Stockholm, Sweden, 209-220. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2023/02/INNOVATIONS-AND-PROSPECTS-IN-MODERN-SCIENCE-13-15.02.23.pdf#page=209>

17. Яшук, С. М., & Власенко, С. О. Проблема формування професійно-педагогічної компетентності тренерів-педагогів у теорії й практиці вищої освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи: зб. наук. праць*, 1(92), 164-168. <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2023.92.1.34>

18. Stone, J. A., Rothwell, M., Shuttleworth, R., & Davids, K. (2021). Exploring sports coaches' experiences of using a contemporary pedagogical approach to coaching: An international perspective. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*, 13(4), 639-657. <https://doi.org/10.1080/2159676X.2020.1765194>

19. Алексеев, О. О., Петрова, Ю. М., & Буренко, М. С. (2024). Впровадження інноваційних технологій у навчання та тренування спортсменів. *Педагогічна Академія: наукові записки*, 11, 1–17. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13944958>
20. Griffiths, M. A., Goodyear, V. A., & Armour, K. M. (2022). Massive open online courses (MOOCs) for professional development: Meeting the needs and expectations of physical education teachers and youth sport coaches. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 27(3), 276–290. <https://doi.org/10.1080/17408989.2021.1874901>
21. Шутова, С. Є., Константиновська, Н. О., & Копил, О. М. (2023). Особливості підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. *Проблеми та перспективи розвитку науки та освіти України в особливих умовах євроінтеграції: зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф.* (03-04 травня 2023 р.). Вінниця, Вінницький кооперативний інститут, 67–69. URL: <https://reposit.uni-sport.edu.ua/xmlui/handle/787878787/5066?show=full>
22. Norris, L. A., Didymus, F. F., & Kaiseler, M. (2020). Understanding social networks and social support resources with sports coaches. *Psychology of Sport and Exercise*, 48, 101665. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2020.101665>
23. Петренко, Ю., Алексенко, Я., Петренко, Ю., & Єфременко, А. (2024). Цифрові технології як фактор вдосконалення підготовки майбутніх тренерів з єдиноборств. *Освіта. Інноватика. Практика*, 12(6), 32–39. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol12i6-005>
24. Шинкарьов, С. І. (2020). Теоретичні аспекти фахової підготовки майбутніх тренерів з легкої атлетики. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*, 1(332), 279–291. [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2020-1\(332\)-279-291](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2020-1(332)-279-291)
25. Webb, K., & Leeder, T. M. (2022). Dispositions and coaching theories: Understanding the impact of coach education on novice coaches' learning. *Sport, Education and Society*, 27(5), 618–631. <https://doi.org/10.1080/13573322.2021.1887846>